

Znalezione osobniki brzozy niskiej były w dobrej kondycji – w sezonie 2004 kwitły i owocowały. W sąsiedztwie opisywanego stanowiska znajduje się odnalezione niedawno wyjątkowo obfite stanowisko *Polemonium caeruleum* (ZYCH & WERBLAN-JAKUBIEC 2004), co potwierdza uwagi tych autorów, którzy proponowali objęcie opisywanego obszaru ochroną prawną.

Podziękowania. Dziękujemy Izie Łapińskiej-Zych za inspirację w trakcie badań terenowych, Anecie Wojewódzkiej za wykonanie mapy stanowiska, Jakubowi Dolatowskiemu za oznaczenie gatunków wierzb znalezionych na opisywanym stanowisku.

Summary. A new locality of *Betula humilis* (Betulaceae) in NE Mazovia (NE Poland). *Betula humilis* Schrank is a rare and endangered vascular plant in Poland. A new locality of the species was found in 2004 in NE Mazovia (Fig. 1), in vicinity of the village Kleczkowo, Ostrołęka district, in wet *Salix* thickets by the Ruż river (21°51,8'E/53°02,9'N). The population covers the area of approx. 5 ha.

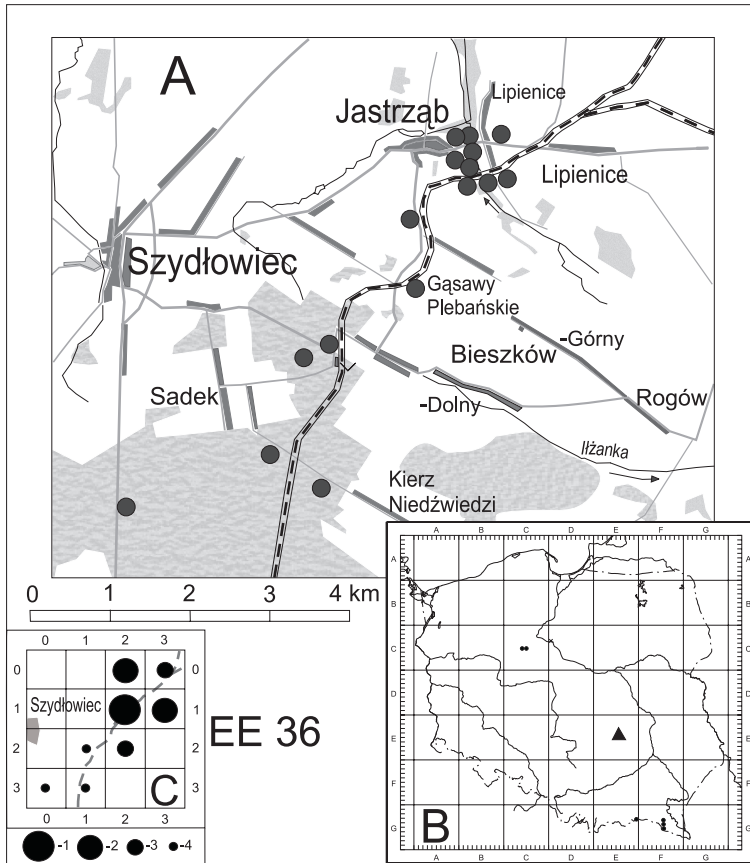
LITERATURA

- BROWICZ K. & GOSTYŃSKA-JAKUSZEWSKA M. 1967. *Betula humilis* Schrank – W: S. BIAŁOBOK & Z. CZUBIŃSKI (red.), Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce. 6. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- PIĘKOŚ-MIRKOWA H. & MIREK Z. 2003. Atlas roślin chronionych. s. 584. MULTICO, Warszawa.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZALUSKI T., PISAREK W., KUCHARCZYK M. & KAMIŃSKA A. M. 2001. *Betula humilis* Schrank – W: K. ZARZYCKI & R. KAŻMIERCZAKOWA (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 79–81. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Kraków.
- ZYCH M. & WERBLAN-JAKUBIEC H. 2004. Nowe, liczne stanowisko *Polemonium caeruleum* (*Polemoniaceae*) na Mazowszu. – *Fragm. Flor. Geobot. Pol.* **11**(2): 400–402.
- MARCIN ZYCH i HANNA WERBLAN-JAKUBIEC, *Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego, Al. Ujazdowskie 4, PL-00-478 Warszawa, Polska.*

Przyjęto do druku: 13.12.2004 r.

Nowe stanowiska *Chaerophyllum aureum* (Apiaceae) w środkowej Polsce

Chaerophyllum aureum L. (świerżabek złoty) zaliczany jest do elementu śródziemnomorsko-atlantyckiego (grupy górskiej) (MEUSEL i in. 1978; ROTHMALER i in. 1982) i występuje głównie w Europie południowej i zachodniej (Apeniny, Pireneje, Alpy, Karpaty Południowe, Góry Dynarskie) sięgając aż po Kaukaz i Iran (KOCZWARA 1960). Z terenu Polski gatunek ten podany był po raz pierwszy przez BESSERA (1809) z okolic Dukli. Jednak z uwagi na brak potwierdzenia niniejszej daty w terenie, stanowisko to zostało uznane za błędne

Ryc. 1. Rozmieszczenie nowych stanowisk *Chaerophyllum aureum* L.: A – w konwencji punktowej – w terenie badań (●); B – w Polsce (▲), według ZAJĄC & ZAJĄC 2001, uzupełnione; C – wielkość populacji w jednostkach kartogramu boku 2,5 × 2,5 km: 1 – do kilku tysięcy osobników; 2 – kilkaset osobników; 3 – kilkadziesiąt osobników; 1 – pojedyncze osobniki

Fig. 1. Distribution of new localities of *Chaerophyllum aureum* L.: A – in punctual version – in the investigated area (●); B – in Poland (▲), after ZAJĄC & ZAJĄC 2001, supplemented; C – size of population in cartogramme units of 2.5 × 2.5 kilometre size: 1 – to several thousand specimens; 2 – several hundred specimens; 3 – a few tens specimens; 1 – individual specimens

(KOCZWARA 1960; MIREK i in. 1995). Dopiero około 180 lat później w stosunku do daty W. G. Bessera, występowanie *Chaerophyllum aureum* L. w Polsce potwierdzili: KLIMKO i CHMIEL (1989) oraz OKLEJEWICZ (1999).

W trakcie badań florystycznych prowadzonych w latach 2002–2004 na obszarze zachodniej części Przedgórze Iłżeckiego (północno-wschodnia część Wyżyny Małopolskiej) znaleziono dość liczne populacje *Chaerophyllum aureum* (Ryc. 1), występujące na kilkunastu stanowiskach, rozmieszczonych głównie wzdłuż torów kolejowych i dróg. Wszystkie te stanowiska, zlokalizowane są w jednym kwadracie ATPOL: EE36. Stosunkowo najliczniejszą populację, występującą na zboczach nasypu kolejowego oraz w sąsiedztwie, a także na przyległej do niego suchej murawie i obrzeżach zarośli, stwierdzono w okolicy

wsi Lipienice koło Jastrzębia **EE3612** i **3613** (kwadrat o boku 2,5 km – ZAJĄC 1978). Na stanowiskach tych, liczebność populacji oszacowano na około kilkanaście tysięcy osobników. Drugie, co do liczebności, stanowisko zlokalizowane jest we wsi Jastrzęb koło Szydłowca (**EE3602**) i podzielone na kilka oddalonych od siebie populacji, występujących na: przydrożu koło cmentarza (przy drodze wyjazdowej w kierunku Wierzbicy), cmentarzu, śmietniku oraz obrzeżach zarośli przy rowie – na południe od cmentarza. W miejscowości tej występuje w sumie kilkaset osobników. W strefie kontaktowej pomiędzy tymi stanowiskami, przepływa niewielka rzeka Szabasówka. Na jej brzegach oraz w zaburzonym olsie (przez który przepływa), znaleziono również osobniki świerząbka złotego. Kolejne stanowiska tego taksonu znaleziono w niedalekiej odległości od „centrum jego rozprzestrzeniania” tj. od miejscowości Lipienice koło Jastrzębia. Jednak populacje te są o wiele mniejsze, liczą od kilku do kilkunastu osobników, jak również ograniczają się do pojedynczych kęp i występują głównie w niedużej odległości od torów, w zaroślach oraz przy śródleśnych drogach i szlakach komunikacyjnych. Szczegółowy wykaz stanowisk świerząbka złotego, znalezionych na obszarze zachodniej części Przedgórze Hłbeckiego, zamieszczono poniżej.

Na nowo znalezionych stanowiskach świerząbek złoty występuje jako epekofit i hemiagrio fit, wykazując przy tym dość znaczne możliwości ekspansywne. Stąd prawdopodobnym będzie znalezienie dalszych stanowisk tego rozprzestrzeniającego się taksonu.

Wykaz stanowisk (w jednostkach kartogramu o boku 2,5 km – ZAJĄC 1978):

EE36: 02 – Jastrzęb, przydroże koło cmentarza; zarośla na zboczach koryta rzeki Szabasówki, około 100 m na N od mostu przy trasie Jastrzęb–Lipienice, 07.07.2003, leg. *M. Nobis*; przydroże we wsi Lipienice koło Jastrzębia, 15.07.2004, obs. *M. Nobis*; **12** – przy torach kolejowych, Gąsawy Plebańskie koło Szydłowca, 14.07.2002, leg. *M. Nobis*; Gąsawy Plebańskie przy stacji PKP, 03.08.2003, leg. *M. Nobis*; Jastrzęb część S, przydroże koło cmentarza, 07.07.2003, leg. *M. Nobis*; zbocze nasypu kolejowego 300 m na W od wsi Lipienice, 30.05.2004, obs. *M. Nobis*; **13** – Lipienice, murawa przy torach kolejowych, 07.07.2003, leg. *M. Nobis*; **21** – stacja PKP Szydłowiec, brzeg zarośli, 13.06.2003, leg. *M. Nobis*, *A. Michalewska*; leśne przydroże między stacją kolejową Szydłowiec a wsią Sadek Mały, 26.06.2003, leg. *M. Nobis*; **22** – zbocze nasypu kolejowego około 30 m na N od wiaduktu kolejowego przy wsi Gąsawy Plebańskie, 06.06.2004, obs. *M. Nobis*; **30** – leśne przydroże, przy trasie E7 (Kielce–Radom), na S od wsi Barak Niwy koło Szydłowca 26.06.2003, leg. *M. Nobis*, *K. Oklejewicz*; **31** – leśne przydroże około 300 m na E od przejazdu kolejowego, około 500 m na W od W skraju wsi Kierz Niedźwiedzi, 31.07.2003, leg. *M. Nobis*.

Szczegółowy skład florystyczny w płacie z *Chaerophyllum aureum*, prezentuje poniższe przykładowe zdjęcie fitosocjologiczne.

Zdj. 1. Lipienice koło Jastrzębia (EE3613). Sucha murawa przy torach kolejowych (obok przejazdu kolejowego). Pow. zdj.: 50 m². Data: 10.07.2003. Pokrycie warstwy „C” – 98%, warstwa „D” – znikomo. **C:** *Achillea millefolium* 1; *Agrimonia eupatoria* +; *Artemisia campestris* +; *Asclepias syriaca* +; *Berteroa incana* +; *Bromus mollis* +; *Carex hirta* 1; *Centaurea stoebe* 1; **Chaerophyllum aureum** 5; *Cichorium intybus* +; *Cirsium arvense* +; *Crataegus monogyna* +; *Daucus carota* +; *Erigeron acer* +; *Festuca rubra* 2; *Lolium perenne* +; *Lotus corniculatus* +; *Medicago lupulina* +; *Pimpinella saxifraga* 1; *Plantago lanceolata* 1; *Poa trivialis* 1; *Prunella vulgaris* +; *Sedum acre* +; *S. sexangulare* +; *Senecio jacobea* +; *Tanacetum vulgare* +; *Trifolium pratense* +; *T. repens* 1; *Veronica chamaedrys* 1; **D:** *Brachythecium rutabulum* +; *Thuidium tamariscinum* +.

Materiał zielnikowy złożony został w Zielniku Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego (KRA).

Summary. New localities for *Chaerophyllum aureum* (Apiaceae) in central Poland. In 2002–2004 on the west part of the Iłża Foreland (Małopolska Upland), new localities for *Chaerophyllum aureum* L. were found in: Jastrząb, Lipienice, Gąsawy Plebańskie, near Szydłowiec and near Barak Niwy village (square of the ATPOL grid EE36). This expansive kenophyte grows especially near railway tracks, rarely in scrub and by forests roads. Distribution map for this species in the investigated area, was also presented (Fig. 1).

LITERATURA

- BESSER W. 1809. Primitiae Florae Galiciae Austriacae utriusque. **1:** s. xviii + 339, **2:** s. viii 423. Sumpt. Ant. Doll., Viennae.
- KLIMKO M. & CHMIEL J. 1989. *Chaerophyllum aureum* L. w Polsce. – W: Materiały z Konferencji „Roślina a środowisko” zorganizowanej z okazji 48 zjazdu PTB w Katowicach, 5–9 września 1989, s. 49.
- KOCZWARA M. 1960. *Chaerophyllum aureum* L. – W: W. SZAFER & B. PAWŁOWSKI (red.), Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych **9**, s. 26. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Kraków.
- MEUSEL H., JÄGER E., RAUSCHERT S., WEINERT E. 1978. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. **2**(179). G. Fischer Verlag, Jena.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 1995. Vascular plants of Poland – a checklist. – Polish Bot. Stud. Guideb. Ser. **15:** 1–303.
- OKLEJEWICZ K. 1999. *Chaerophyllum aureum* (Apiaceae) – nowy holoagrofyt we florze Polski. – Fragn. Flor. Geobot. Ser. Polonica **6:** 292–296.
- ROTHMALER W., MEUSEL H. & SCHUBERT R. 1982. Exkursionsflora für die Gebiete der DDR und der BRD. Gefäßpflanzen. **2**. VVV Verl. Berlin.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. – Wiad. Bot. **22**(3): 145–155.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- MARCIN NOBIS, *Zakład Taksonomii Roślin i Fitogeografii, Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Kopernika 27, PL-31-501 Kraków, Polska; e-mail: nobis@fagus.ib.uj.edu.pl*
- Przyjęto do druku: 16.12.2004 r.*

Rozprzestrzenianie się nowego kenofita *Typha laxmannii* (Typhaceae) na Wyżynie Śląskiej

Typha laxmannii Lepech. jest gatunkiem elementu euroszyberyjskiego. Na obszarze Europy naturalnie występuje na terenie Bułgarii, Rumuni i Ukrainy oraz w południowo-zachodniej części Rosji. W południowo-zachodniej części zasięgu występowania jest gatunkiem synantropijnym, notowanym w Czechach, Francji, Niemczech, Słowacji, Słowenii oraz Włoszech. W Polsce gatunek ten jest nowym antropofitem, który szybko rozprzestrzenia się jako hemiagrofyt (BARYŁA i in. 2004).